

Spektakel in het mistnet

Of is ringen toch een taak voor wijze ouderen?

Sinds hij vier jaar terug, op zijn achttiende een ringvergunning in de wacht sleepte, staat Lars Buckx (Haarlem, 1994) nog steeds te boek als de jongste vogelringer van Nederland. 'Voor verjonging van het bestand van vrijwillige vogelonderzoekers heb je spektakel nodig', stelt hij.

Het moderne ringen van vogels op een traditionele ringbaan heeft wel iets van een vrouw die met extreem zware make-up en een push-up beha in het uitgaansleven rondstapt. Of om het meer in de sfeer van het biologisch veldonderzoek te houden: van het vangen van nachtvlinders met behulp van een grote lamp. In alle gevallen maken de onderzoekers - en de vrouw - gebruik van het uitvergroten van normale biologische prikkels om 'slachtoffers' te lokken. Op de ringbaan gaat het dan om de elektronisch versterkte geluiden van de vogelsoorten die de ringers graag in hun netten willen hebben.

Wanneer Lars Buckx zijn rondje loopt langs de 350 meter aan mistnetten in de duinen, moet hij dan ook regelmatig even zijn vingers in zijn oren steken. Bij de netten staan houten kastjes met luidsprekers, die vanuit een centrale post worden voorzien van een vogelgeluid naar keuze. Zeker de hoge tonen doen pijn aan je oren als je nietsvermoedend langsloopt. Toch bezweert Buckx dat de vogels er geen probleem mee hebben. 'Wij doen het nog bescheiden', vindt hij. 'Ik weet een ringbaan in de duinen op één van de Waddeneilanden waar je de geluiden tot in het dorp kunt horen als daar gevangen wordt.'

Oudste ringbaan

De ringbaan van, voluit, de 'Stichting Vinkenbaan Mr. Cornelis van Lennep

RANSUIL Foto: Lars Buckx

1751 - 1813' is opgericht in 1958 en daarmee een van de oudste nog actieve 'vinkenbanen' van Nederland. De baan is vernoemd naar de Nederlandse politicus Van Lennep die, bij wijze van hobby, als een van de eersten vogels ving voor het onderzoek in plaats van voor de gebruikelijke consumptie van vinken en andere voormalige 'lekkernijen'. Vandaag de dag wordt het werk op de baan gedaan door dertien vrijwilligers van de stichting met een ringvergunning, en nog eens twaalf die als 'assistent-ringer' geregistreerd staan bij het Vogeltrekstation in Wageningen.

De baan ligt 'ergens' in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. 'Dat houden we het liefst zo vaag', benadrukt Buckx. 'In principe weten alleen de mensen die direct betrokken zijn bij het ringwerk waar de baan precies ligt. Ja, en nu jij dus.' In de keet waar de ringers samenkomen staat een voor de hand liggende verklaring, waarom zij hun plek liever niet aan de grote klok hangen, of liever: een stuk of twintig verklaringen. Langs twee wanden staan grote stapels minidisc-spelers en enkele versterkers, die de luidsprekers bij de diverse netten voeden met vogelgeluiden. 'Vroeger werkten we met levende lokvogels. Dan moesten we iedere dag ook naar de ringbaan om de vogels te verzorgen. Nu gaat dat met deze elektronica een stuk makkelijker.'

Toch is het niet de geluidsapparatuur waar Buckx en zijn collega's zich het meest zorgen over maken. 'De minidisc als geluidsdrager is ook alweer helemaal voorbij', lacht hij. 'Het gaat ons meer om de netten. Na vandaag gaan die weer mee naar binnen, want de najaarstrek is nu wel zo'n beetje voorbij. Maar als hier volop gevangen wordt hangen hier veel netten, en helaas zijn er in ons land veel illegale vogelvangers

actief die het daarop voorzien kunnen hebben.'

Behalve met 350 meter aan mistnetten, die op tactische plekken in de duinen staan opgesteld, werken de mensen van Van Lennep met vier sets van dubbele slagnetten. Vanuit de keet hebben ze zicht op een veld waar de netten op scherp klaarliggen. En ook bij die netten staan speakers om vogels te lokken. Vandaag draaien de ringers vooral Pestvogelgeluiden. 'Hier vlakbij, in IJmuiden zijn er afgelopen dagen tientallen gezien. Het zou geweldig zijn als we die ook konden ringen', dagdroomt Buckx. Maar als er een paar Graspiepers overvliegen, springt hij toch ook snel naar de juiste MD-speler om de Pestvogels het zwijgen op te leggen. Ook de Kramsvogels en enkele andere lijsters worden even monddood gemaakt, terwijl de Graspieper iets harder wordt gezet, tot het streepje op de versterker dat het zelfopgelegde maximale volume markeert. Maar de Graspiepers laten zich niet verleiden. Onverstoorbaar vliegen ze hoog over de slagnetten verder naar het zuiden.

'Je kan op deze manier wel heel gericht vogels lokken', weet Buckx inmiddels uit ervaring. 'Soortgenoten reageren meestal nieuwsgierig op de roepjes van elkaar. Behalve de geluiden van Pestvogels draaien we nu bijvoorbeeld ook geluiden van Bladkoninkjes. Dat zijn echt de interessante soorten van deze tijd van het jaar.'

Kinderwagen

Lars Buckx komt naar eigen zeggen al op de ringbaan 'sinds hij kan lopen', toen zijn vader Han hem meenam. 'En misschien kwam ik er voor die tijd ook wel, in de kinderkar', grapt hij. Van het ringwerk heeft hij sindsdien zijn hobby gemaakt, en als hij over een half jaar zijn studie *Landscape and Environmental Management* - 'zeg maar Bos- en

LARS BUCKX met een AZIATISCHE ROODBORSTTAPUIT Foto: Bram Ubels

Natuurbeheer' - in Delft heeft afgerond, hoopt hij er ook zijn werk van te kunnen maken. 'Voor mijn stage heb ik afgelopen jaar in Georgië Klapksters geringd, om te ontdekken of ze gebruik maken van de wetlands rond Batumi. Door dat ringwerk zou je kunnen ontdekken hoe belangrijk die bedreigde wetlands zijn als stop-over voor trekvogels. Helaas bleek dat belang voor de door ons onderzochte vogels nogal te vallen.'

Een minuut of twintig na het vorige rondje langs de netten, vertrekt Buckx alweer naar buiten voor een volgende inspectie. 'Daar zijn we heel strak in; vogels mogen niet lang in een net hangen. Bovendien zitten er ook vossen in de duinen en je wilt al helemaal niet dat die deze netten ontdekken als een potentiële snackbar.' Deze ronde langs de

netten levert twee Roodborsten, een Merel, een Spreeuw, een Pimpel- en een Koolmees en een Goudhaantje. En een hele hoop herfstblaadjes die zorgvuldig uit de dunne netten worden geklopt. 'Alles wat de netten beter zichtbaar maakt voor de vogels moet je zien te vermijden', verklaart Buckx, terwijl hij ook de druppeltjes van de motregen van het net klopt.' Als hij met een tros katoenen zakjes terugkomt in de keet, blijkt één van de collega's ook op het juiste moment aan het slagnet te hebben getrokken: één Oeverpieper.

Binnen worden alle vangsten razendsnel geringd, gemeten, gewogen, waar mogelijk op leeftijd en conditie gescoord en weer door het geopende raam vrijgelaten. Op de laptop worden de gegevens meteen in de ringersdatabase 'Griel' ingevoerd. 'Wat dat betreft is het ringwerk

natuurlijk wel wat moderner geworden. Je kan ook direct zien waar een gevangen vogel die al een ring heeft vandaan komt.'

Over die terugmeldingen maakt Buckx zich overigens geen illusies. 'Het is duidelijk dat je van de overgrote meerderheid van deze vogels nooit iets terughoort. En om eerlijk te zijn lees ik over de vogels die wél worden teruggemeld ook niet overdreven veel wetenschappelijke publicaties. Wat dat betreft zou je je af kunnen vragen waar je het voor doet. Maar alleen al zo'n Pallas Boszanger die we hier vorige week nog vingen, maakt het werk voor mij toch de moeite waard. Het is niet alleen hartstikke gaaf om zo'n bijzonder soort in handen te hebben, het leert ook wel degelijk iets nieuws over de trek van bijzondere vogels. Bovendien zijn er ook bijzondere soorten die alleen maar via dit soort ringbanen worden waargenomen. De Kleine Sprinkhaanzanger bijvoorbeeld,

is nog nooit in ons land in het vrije veld gezien, maar wel diverse keren gevangen op een ringbaan. Of een nacht waarop we maar liefst 180 Waterrallen hebben gevangen, dat leert ook iets nieuws over de trek van deze vogels.'

Spektakel

Het Vogeltrekstation probeert de wetenschappelijke opbrengst van het ringwerk al jaren te verhogen via gerichte projecten, zoals het ringen op zogenoemde *Constant Effort Sites*, het CES-project. Maar ook al weet Buckx dat de wetenschappelijk opbrengst van het ongerichte ringen op een ringbaan beperkt is, toch staat hij voor het ringen onder de CES-vlag niet te springen. 'Daar ben ik heel eerlijk in. We hebben het trouwens wel geprobeerd, maar we kregen er uiteindelijk gewoon niet voldoende gemotiveerde mensen voor. Voor het CES-project mag je namelijk niet met lokgeluid ringen, dus dan vang je ook veel minder vogels. En voor de

KWARTEL Foto: Lars Buckx

meesten van ons is dat nou net de charme van het werk op deze ringbaan, dat je veel vogels ziet en ook regelmatig echt bijzondere soorten in handen krijgt.’ Het blijkt een dilemma waar het vogelonderzoek veel breder mee te maken heeft: hoe krijg je voldoende mensen gemotiveerd om op vrijwillige basis een substantiële bijdrage te leveren aan de wetenschap? ‘Als je veel jonge mensen wilt binden zal het werk toch iets van spektakel moeten hebben’, denkt Buckx. ‘Al ben ik zelf geen twitcher meer. Ik vind er niet veel aan om met een hele horde vogelaars een heel eind te reizen voor een soort die door een ander is gevonden. Dan zoek ik ze liever zelf hier in de omgeving, of op Vlieland waar ik regelmatig met vogelende vrienden kom.’

‘Maar misschien moet het ook niet zozeer de vraag zijn hoe je verjonging van het bestand van vrijwillige vogeltellers en -onderzoekers krijgt. Misschien is het vooral de vraag hoe je bij de mensen die met pensioen gaan de kennis op voldoende niveau krijgt om broedvogelmonitoring en dat soort werk te doen. Dat zijn per slot van rekening de mensen die voldoende tijd hebben en die niet meteen op het spektakel zitten te wachten.’

‘Fascinatie kan voldoende zijn’

Dit interview met Lars Buckx werd eind 2016 gepubliceerd in de serie ‘In de klei’, van SOVON-Nieuws. Zijn visie belandde deels tegen het zere been van het Vogeltrekstation, dat het ringwerk in Nederland coördineert. Henk van der Jeugd, de manager van het Vogeltrekstation: ‘Ik verzet mij tegen het idee dat je spektakel nodig hebt om het ringwerk aantrekkelijk te maken. Ik zie bijvoorbeeld op de ringbaan hier in Wageningen dat we jonge mensen enthousiast kunnen houden met bij wijze van spre-

ken slechts Roodborsten, Zwartkoppen en af en toe een Groene Specht in het net. Het zou de fascinatie voor vogeltrek moeten zijn die spreekt, niet de aantallen of de bijzonderheden die je met een hoop geluid vangt. Dat brengt het ringwerk, dat toch al onder een vergrootglas ligt bij critici, in diskrediet’ ‘Het is zeker niet mijn intentie geweest om het ringwerk in diskrediet te brengen’, reageert Lars Buckx, ‘maar ten aanzien van bijvoorbeeld het CES-project constateer ik wel dat er op onze ringbaan een gering enthousiasme is om daaraan mee te werken. Tegelijk voegt de moderne techniek, met bijvoorbeeld DNA-onderzoek aan nieuwe soorten als de Siberische Tjiftjaf gelukkig wel weer veel toe aan het ringwerk. Verder kan ik alleen maar proberen om zelf ook het enthousiasme voor dit werk te vergroten door lezingen en excursies op de ringbaan te organiseren, of door een ringproject dat ik op het terrein van een middelbare school in Heemstede, college Hageveld, organiseer.’

Het punt van Buckx dat de wetenschappelijke output van het ringwerk te beperkt zou zijn trekt Van der Jeugd zich deels wel aan. ‘De laatste jaren neemt het aantal publicaties duidelijk toe, alleen moeten we de zichtbaarheid van dat werk nog verder vergroten.’

De wetenschappelijke opbrengst van het ringwerk wordt driemaal per jaar gepubliceerd in ‘Op het Vinkentouw’, een online periodiek dat te lezen is op <https://www.vogeltrekstation.nl/nl/cijfers/publicaties/op-het-vinkentouw>

■ *Rob Buiter*

Dit artikel is eerder geplaatst in Sovon-Nieuws van december 2016.